

Linken leggen met het

"Wij willen de verhalen achter de straatnamen tot leven roepen"

Wie weet wie J.P. Coen was of Pieter Both? Wat ze deden en waarom ze zo beroemd waren? Het is schrikbarend hoe weinig mensen weten van de geschiedenis van hun eigen straatnamen. Het project *Linken Leggen in Lombok* probeert via kunsten cultuur het verhaal achter straatnamen als de J.P. Coenstraten Pieter Bothstraat tot leven te wekken.

links: Nancy Jouwe

Iedereen weet dat de J.P. Coenstraat een van de mooiste straten van Utrecht is. Maar het is al bijna vergeten dat J.P. Coen in de 17de eeuw een Directeur-Generaal was van de Verenigde Oost Indische Compagnie (VOC), die met harde hand de scepter zwaaide in delen van Indië, het huidige Indonesië. Het doel, ervoor zorgen dat de lucratieve specerijenhandel in handen van de Nederlanders kwam en bleef, ging gepaard met veel machtsvertoon, geweld en moord. Pieter Both was de eerste Gouverneur-Generaal van Nederlands-Indië die in de 17de eeuw voordelige contracten sloot met de leiders van de eilandengroep de Motukken en zo het monopolie kreeg over de specerijenhandel. Daarnaast ging hij de oorlog aan met de Portugezen en Spanjaarden en verjoeg ze van de eilanden Timor en Tidore, zodat de Nederlanders ook daar ongehinderd de baas konden worden over de handel in kruiden.

Historisch besef

"Uit onderzoek blijkt dat de historische kennis van Nederlanders te wensen overlaat", zegt Nancy Jouwe. Zij leidt het community-art project *Linken Leggen in Lombok* bij Kosmopolis Utrecht. Het project wil bewoners van de wijk, via kunsten cultuur, informeren over de geschiedenis achter hun straatnamen. Of zoals Jouwe het zegt: "Wij willen de verhalen achter de straatnamen tot leven roepen."

Het project is echt voor en door de buurt. Voor *Linken Leggen* werkt Kosmopolis samen met het Museum Maluku, de stichting Papua Cultureel Erfgoed, kunstenaars, buurtorganisaties als Wishing Well West en ondernemers in Lombok.

Een van de achterliggende ideeën is: aandacht vestigen op de

koloniale geschiedenis van Nederland. Volgens Huib Akihary, directeur van het Moluks Historisch Museum in Utrecht, is het niet zo vreemd dat er weinig historisch besef is over de voormalige overzeese gebieden. "Het onderwijs is na de jaren zestig niet meer gericht op het koloniale verleden van Nederland. Dat betreft niet alleen Indonesië, maar ook andere voormalige koloniën zoals Zuid-Afrika, de Antillen en Suriname."

En dat is volgens de directeur heel jammer. "We hebben een hele rijke geschiedenis, ook al zijn er minder nette en mooie dingen gebeurd in het koloniale verleden."

Eén van de beschamende voorbeelden van dit gebrekkige historische besef - ook bij de gemeente - is het verkeerd spellen van de Saporaahof, één van de nieuwbouwgedeeltes bij de Laan van Nieuw Guinea. De juiste spelling is *Saparoeahof*.

"Het onderwijs is na de jaren zestig niet meer gericht op het koloniale verleden van Nederland"

"De koloniale geschiedenis van Nederland is er een die gekend mag worden", zegt Nancy Jouwe. "Het is een complex verhaal. Toen premier Balkenende zei dat we af moesten van de zesjescultuur en terug moeten naar de VOC-mentaliteit, vergat hij dat er een zwarte kant zit aan diezelfde mentaliteit. Die zwarte pagina's van de Nederlandse geschiedenis willen we ook laten zien, maar in een programma dat niet te zwaar is."

VOC

Een groot deel van de straten in de wijk Lombok is vernoemd naar historische figuren die in opdracht van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) vanaf de 17de eeuw 'zaken' deden in het voormalige Nederlands-Indië (het huidige Indonesië). De lucratieve specerijenhandel was daarvoor in handen geweest van de Portugezen en Spanjaarden. Maar toen de Nederlanders de vaarroutes ontdekten naar de West, begon een periode van conflict en oorlog met de concurrenten.

Ook het afdwingen van het zakelijke monopolie in de verschillende delen van het huidige Indonesië ging niet zelden kwaadschiks. En hoewel de VOC een zakelijk monopolie wilde, zette het in de loop van de tijd politieke en militaire macht in om bijvoorbeeld bij de lokale bevolking handelscontracten af te dwingen. De VOC heeft bijna twee eeuwen hoogtijdagen beleefd: van 1602 tot 1795.

verleden in Lombok

Laan van Nieuw Guinea

Indonesië

Door linken te leggen tussen de straatnaam en het verhaal erachter leren de bewoners niet alleen meer over de koloniale geschiedenis van Nederland. Het kan ook iets vertellen over het verloop van 'integratie' van etnische minderheden in Nederland. "Alle aandacht gaat nu naar problemen rond arbeidsmigratie en bijvoorbeeld Marokkaanse jongeren. Maar de multiculturele samenleving bestaat uit meerdere groepen. Ons doel is om de aandacht te vestigen op één van de oudste migrantengroepen in Nederland, namelijk die uit Indonesië."

Volgens Jouwe kan het kijken naar de geschiedenis mensen iets leren over de toekomst. Nu staan vervelende Marokkaanse jongeren in de spotlights, maar het is nog maar iets meer dan dertig jaar geleden dat de tweede generatie Molukkers als probleemgroep te boek stond.

Deze jongeren hadden goede redenen voor hun verzet. Hun ouders hadden in het voorjaar van 1951 Indonesië moeten verruilen voor Nederland. Per boot kwamen 12.500 Molukkers aan in Nederland, 3500 mannen die hadden gediend in het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) en hun gezinnen. De soldaten waren hun leven niet meer veilig in de nieuwe republiek Indonesië omdat ze eind jaren veertig de kant van Nederland hadden gekozen. De onafhankelijkheid van Indonesië, die in 1945 door de nieuwe leider Soekarno was uitgeroepen, werd namelijk niet door de Nederlanders erkend. Met legeracties probeerden de Hollanders tevergeefs hun voormalige kolonie weer in handen te krijgen.

Treinkapingen

Na een grote conferentie in 1949 moest de Nederlandse staat de onafhankelijkheid van Indonesië erkennen en het leger opheffen. De opdracht was om de soldaten te demobiliseren en terug te sturen naar waar ze vandaan kwamen. Maar van Soekarno mochten de goed getrainde Molukkers onder geen beding terug naar hun eilandengroep, waar net de onafhankelijkheid was uitgeroepen door opstandelingen die het nieuwe gezag van Soekarno niet erkenden. In andere delen van Indonesië wilden of konden de Molukkers niet terecht.

De Nederlandse overheid beloofde de Molukkers een tijdelijk verblijf in Nederland en zei zich in te zetten voor een vrij Zuid-Molukken, waar de voormalige soldaten uiteindelijk naar zouden kunnen terugkeren. Maar eenmaal in Nederland kwamen de Molukkers in kampen terecht, werden ze ontslagen uit militaire dienst en waren ze van de ene op de andere dag statenloos. Nog datzelfde jaar, in 1950, werd de Molukse onafhankelijkheid de kop ingedrukt.

Twintig jaar later bleek de Nederlandse overheid haar belofte niet te kunnen waarmaken. Er kwam geen vrij Zuid-Molukken. Uit onvrede en om aandacht te eisen voor deze zaak nam een groep radicale Molukse jongeren in de jaren zeventig hun toevlucht tot terroristische acties, zoals treinkapingen en de gijzeling van een lagere school in Bovensmilde.

Sambalen kroepoek

"De terroristische acties van Molukse jongeren in de jaren zeventig kwamen voort uit pure frustratie. Omdat ze zich ontkend voelden. Uit deze Molukse lessen zouden we lering kunnen trekken over hoe we nu met Marokkaanse jongeren zouden kunnen omgaan", zegt Jouwe. En andere opvallende parallel is

dat de Molukse kapers hun daden rechtvaardigden vanuit hun christelijke geloof, terwijl de wereld nu de islam aanwijst als inspirator voor terrorisme.

Tegelijkertijd geeft het kijken naar de geschiedenis hoop voor de toekomst. Toen de eerste Indonesiërs naar Nederland kwamen in de jaren vijftig werden ze ook raar aangekeken, gediscrimineerd en voor 'pinda' uitgescholden. Bovendien was de Nederlander bang dat de groep zich niet zou aanpassen. Nu gaat het in het publieke debat zelden over deze Indo's of Molukkers omdat ze zijn vernederlandst. Sterker nog: bepaalde Indische woorden en producten zijn geruisloos opgenomen in de Nederlandse cultuur. Niemand kijkt toch meer raar op van sambal of kroepoek in de supermarkt.

Nancy Jouwe: "Het is goed om te beseffen dat Indo's eerst als 'de ander' werden gezien, terwijl daar nu geen sprake meer van is. De boodschap die we kunnen geven aan mensen die zich vanwege hun etniciteit gediscrimineerd voelen of worden, is: het is allemaal relatief."

GPS-wandeling

Tot het einde van het jaar staan er veel leuke en kunstzinnige activiteiten op stapel in Lombok om deze vergeten geschiedenis achter de straatnamen te ontdekken. Zo kun je in de weekenden een GPS-route door de wijk wandelen. Via tekst en beeld word je al lopend geïnformeerd over de geschiedenis van Lombok. Peter Hagenaar, Lombok-kenner bij uitstek, zal een wandelroute door de wijk begeleiden. In het derde kwartaal worden er literaire activiteiten en theater op locatie georganiseerd. Gedurende het hele jaar worden ook kleine 'prikkel' gegeven, bijvoorbeeld via kijk- en luistergaten bij verschillende ondernemers in de wijk. Zo kan je bijvoorbeeld bij de fietswinkel aan de Laan van Nieuw Guinea een kort filmpje zien van een fietsende bewoner van Papua. Daarnaast zijn er aan de Laan van Nieuw Guinea foto's te zien van Bodil Anaïs. Zij portretteerde mensen die hun roots hebben in Papua Nieuw Guinea.

Kijk voor uitgebreide informatie op: www.Linkenleggenlombok.nl

tekst: Samar Haddad

